

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖ

**NUTARIMAS
DĖL LITUANISTIKOS MOKSLINIŲ TYRIMŲ PLĖTROS 2012–2020 METŲ KRYPTIŲ
PATVIRTINIMO**

2012 m. lapkričio 14 d. Nr. 1372
Vilnius

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo (Žin., 2009, Nr. 54-2140) 3 straipsnio 3 dalimi, Lietuvos Respublikos Vyriausybės įstatymo (Žin., 1994, Nr. 43-772; 1998, Nr. 41-1131; 2000, Nr. 92-2843; 2002, Nr. 41-1527; 2005, Nr. 67-2405; 2007, Nr. 72-2831; 2010, Nr. 71-3541;) 22 straipsnio 1 punktu, įgyvendindama Penkioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2008 m. gruodžio 9 d. nutarimu Nr. XI-52 (Žin., 2008, Nr. 146-5870) 539 punkto šeštąją pastraipą ir 632 punktą,

Lietuvos Respublikos Vyriausybė **n u t a r i a**:

1. Patvirtinti Lituanistikos mokslinių tyrimų plėtros 2012-2020 metų kryptis (pridedama).
2. Paveisti Švietimo ir mokslo ministerijai kartu su Lietuvos mokslo taryba per tris mėnesius nuo šio nutarimo įsigaliojimo dienos parengti ir patvirtinti Lituanistikos mokslinių tyrimų plėtros 2012–2020 metų kryptių įgyvendinimo priemonių planą.

Ministras Pirmininkas

Švietimo ir mokslo ministras

LITUANISTIKOS MOKSLINIŲ TYRIMŲ PLĖTROS 2012–2020 METŲ KRYPTYS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Lituanistikos mokslinių tyrimų plėtros 2012–2020 metų kryptį (toliau – Kryptys) tikslas – remiantis lituanistikos plėtros prielaidomis, apibrėžti prioritetinius lituanistikos mokslinių tyrimus, skatinsiančius lituanistikos mokslinių tyrimų atsinaujinimą per artimiausią dešimtmetį (iki 2020 metų).

2. Lituanistika yra svarbi tautos ir valstybės kaip savarankiškos politinės bendruomenės gyvavimo sąlyga. Ji suprantama ne tik pagal tyrimų lauką, t. y. ne tik kaip humanitariniai ir socialiniai mokslai, kurių objektas yra Lietuvos valstybės, visuomenės, kultūros, lietuvių tautos, jos kalbos praeitis, dabartis ir ateitis, bet ir pagal jos misiją – puoselėti lietuviškąją tapatybę, prisidėti prie lietuvių tautos ir šalies politinės bendruomenės kultūrinės brandos, kūrybiškumo ir savarankiškumo stiprinimo, prie visaverčio Lietuvos dalyvavimo pasaulio kultūros ir mokslo poliloge.

3. Kryptys yra skirtos mokslo ir studijų politiką įgyvendinančioms institucijoms, akademinėi bendruomenei ir lituanistikos moksliniais tyrimais besidominčiai visuomenei. Jos teikia orientyrus ilgalaikiai mokslo politikai formuoti, strateginiams mokslo plėtros dokumentams rengti, mokslo politikos įgyvendinimo priemonėms numatyti.

4. Kryptys parengtos remiantis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymu (Žin., 2009, Nr. 54-2140) bei atsižvelgiant į Lietuvos pažangos strategiją „Lietuva 2030“, patvirtintą Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. XI-2015 (Žin., 2012, Nr. 61-3050), ir į kitus lituanistikos raidą aptariančius dokumentus: Mokslo ir studijų sistemos prognostinį vertinimą – įžvalgą (2010-2011 m. atlikta Mokslo ir studijų stebėsenos ir analizės centro įžvalga, www.moksloijlietuva.lt), Tarptautinės mokslinės duomenų bazės *Lituanistika* galimybių studiją (Lietuvos mokslo tarybos 2007 m. atlikta studija, *Lituanistika (LB)*), Lietuvos humanitarinių ir socialinių mokslų institutų plėtros ir konsolidavimo galimybių studiją (Lietuvos mokslo tarybos ekspertų grupės 2009 m. atlikta studija, www.lmt.lt).

II. ESAMOS BŪKLĖS APIBŪDINIMAS

5. Valstybė yra įsipareigojusi teikti lituanistikos tyrimams ir studijoms, sprendžiantiems esminius tautinės tapatybės plėtojimo ir tautos raidos uždavinius, strateginį prioritetą. Mokslo ir studijų institucijos, dalyvaujančios įgyvendinant šį prioritetą, laikomos vykdančiomis strateginės reikšmės veiklą. Pagrindinėmis lituanistiniais tyrimus atliekančiomis institucijomis laikytini universitetai ir mokslinių tyrimų institutai; lituanistikos moksliniai tyrimai ir sklaida taip pat vyksta mokslo bibliotekose, archyvuose, muziejuose.

6. Institucinė įvairovė ir bendros veiklos formos (mokslinės asociacijos, bendrai institucijų leidžiami žurnalai, vykdomi projektai, jungtinės doktorantūros ir kt.) yra lituanistikos mokslinių tyrimų stiprybė. Kita vertus, stinga institucinės ir bendruomeninės sąveikos ir sinergijos, infrastruktūros (ypač skaitmeninės) darnos ir jos bendro naudojimo, mokslinių tyrimų išteklių ir rezultatų apykaitos nacionaliniu ir tarptautiniu mastu.

7. Lituanistikos stiprybė yra dėmesys paveldui: per dvidešimt nepriklausomybės metų atlikta fundamentinių tyrimų, išleista kapitalinių veikalų. Lietuvos mokslo ir studijų institucijos turi galimybių būti tarptautiniais mokslo sričių centrais, kur turi įdirbį, sukurtas mokyklas ir kritinę tyrėjų masę (pvz., baltistikos, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kultūros ir istorijos, semiotikos etc.). Tačiau daliai šios srities tyrimų rezultatų trūksta tarptautinės sklaidos, o jų autoriams – platesnio tarptautinio žinomumo. Stinga ir lituanistikos mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos Lietuvos visuomenėje. Trūksta mokslo populiarinimo politikos, per menkai plėtojami

mokslo populiarinimo studijų, atskirų tyrimų sričių apibendrinimų ir kiti akademiniai žanrai, galintys pasiekti mokytojus, studentus, kitų mokslo sričių tyrėjus, suinteresuotą visuomenę.

8. Per pastarąjį laikotarpį lituanistų bendruomenėje keitėsi mokslininkų kartos, atėjo nauja nepriklausomos Lietuvos universitetus baigusi tyrėjų karta. Tačiau iš aktyvios mokslinės veiklos baigiant pasitraukti vyriausiajai kartai ir sunkiai įsiliejant jaunimui, nutrūksta kai kurie tyrimai, ypač fundamentiniai. Nepakanka naujų teorinių sintetinio pobūdžio darbų, kurie atitiktų šiuolaikinį tarptautinį metodologinį ir mokslinės minties raidos lygį.

9. Per pastaruosius dešimtmečius lituanistika atsinaujino metodologiškai, atsirado naujų tarpdalykinių mokslo šakų, sukurta nemažai naujų elektroninių mokslinių tyrimų išteklių, suskaitmeninta bibliotekų, archyvų, muziejų fondų. Tačiau lituanistikos moksliniuose tyrimuose naujos metodologijos ne visada taikomos kūrybiškai, atsižvelgiant į Lietuvos kontekstus. Menkai taikomos šiuolaikinės technologijos, silpnos sąsajos su tarptautinėmis mokslinių tyrimų infrastruktūromis. Lietuvos mokslo ir studijų institucijos nekoordinuoja ES bendrosios programos humanitarinių ir socialinių mokslų projektų, nepakankamai dalyvauja kitų šalių mokslininkų koordinuojamuose projektuose, nors pastaraisiais metais pavieniai mokslininkai įsitraukė į bendras Europos mokslo programas.

10. Pagal vyraujančias europines praktikas kuriamos nacionalinės organizacinės formos mokslo politikai vykdyti, tyrimams koordinuoti ir finansuoti (Lietuvos mokslo taryba). Tačiau bendrajai lituanistikos mokslinių tyrimų politikai stinga nuoseklumo, strateginio kryptingumo ir operatyvumo, jos formavimo ir vykdymo priemonės yra tobulintinos. Stokojama veiksmingesnės mokslo vadybos, kuri būtina siekiant ne vien nacionalinių, bet ir Europos mastu matomų rezultatų, stinga profesionalių mokslo vadybininkų, gerai išmanančių mokslo ryšių ir tinklų kūrimą, mokslo verslumo bei mokslo rezultatų sklaidos ypatumus, intelektinės nuosavybės teises ir kt.

11. Šiuo metu keičiasi mokslinių tyrimų finansavimo modelis – iš dalies pereinama prie programinio projektinio finansavimo. Toks finansavimas atveria galimybių vykdyti inovatyvius, tarpdalykinius ir tarpinstitucinius tyrimus, įtraukti į juos jaunų tyrėjų. Tačiau diegiamas finansavimo modelis nėra palankus ilgalaikiams tęstiniams mokslo darbams, neužtikrina jiems palaikyti reikalingos mokslinių tyrimų infrastruktūros išsaugojimo bei plėtros.

III. LITUANISTIKOS MOKSLINIŲ TYRIMŲ PLĖTROS PRIELAIDOS

12. Sėkmingai lituanistikos mokslinių tyrimų plėtrai reikia sukurti tinkamas vidines ir išorines prielaidas:

12.1. Bendrosios tyrimų kokybės vidinės prielaidos – profesionalumas, kūrybingumas, refleksyvumas, atvirumas, vertybinė savimonė ir tarpdalykiškumas.

12.2. Bendrosios išorinės prielaidos – aiški ir veiksminga humanitarinių ir socialinių mokslų politika ir strateginis planavimas, išreiškiantis esminius visuomenės poreikius ir atsakantis į svarbiausius mokslo iššūkius. Mokslo politikos ir strategijos sprendimus būtina priimti tariantis su akademinė bendruomene, bendradarbiaujant su visuomene ir siekiant plataus sutarimo.

12.3. Svarbus tyrimų kokybės gerinimo veiksnys yra projektų ir mokslo darbų ekspertinio vertinimo veiksminga sistema – vertinimo kriterijų išgryninimas ir aukšta ekspertų kvalifikacija.

13. Būtina kryptinga finansinė ir organizacinė parama, kuri ne tik išsaugotų, bet ir sustiprintų esamą institucinį lituanistinių tyrimų potencialą, suburtus mokslininkų kolektyvus, asociacijas, remtų susiformavusias mokyklas, atskirų krypčių lyderius, skatintų tradicijų perimamumą įtraukiant jaunus mokslininkus į jau vykdomus mokslinius tyrimus.

14. Būtina specialiai finansuoti tyrimų ir juos vykdančio mokslinio potencialo atsinaujinimą, sudaryti sąlygas diegti inovacijas, plėsti tyrimų lauką, įtraukti jaunus tyrėjus, padidinti mokslininkų mobilumą, skatinti tarpdalykinį ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Būtina remti tyrėjų grupes, asociacijas ir tinklus, mokslininkų narystę tarptautinėse profesinėse organizacijose.

15. Reikalinga šiuolaikinė infrastruktūra – duomenų sklaida moderniomis priemonėmis, gerai funkcionuojančios atviros prieigos duomenų bazės, užtikrinančios galimybes lituanistinei

medžiagai patekti į nacionalinę ir tarptautinę akademinę erdvę. Institucinis skaitmeninių išteklių kūrimas koordinuotinas šalies mastu.

16. Būtina lituanistikos mokslinių tyrimų rezultatų sklaidos sistema – tyrimų, šaltinių, naujų duomenų ir apibendrinimų pristatymas Lietuvos visuomenei ir tarptautinei auditorijai, kuris stiprintų šalies piliečių kultūrinį sąmoningumą ir tapatybę, didintų mūsų šalies matomumą.

IV. PRIORITETINIAI LITUANISTIKOS MOKSLINIAI TYRIMAI

17. Atsižvelgiant į dabartinę kultūrinę, politinę, ekonominę ir socialinę padėtį Lietuvoje, pačios lituanistikos būklę, siekiant spartesnės jos plėtros ir didesnio poveikio visuomenei numatoma pirmenybę teikti lituanistikos moksliniams tyrimams, atitinkantiems toliau išvardytus kriterijus. Prioritetiniai yra šie lituanistikos moksliniai tyrimai:

17.1. Tyrimai, turintys strateginę reikšmę Lietuvos valstybei ir visuomenei, atsakantys į pagrindinius iššūkius ir sprendžiantys gyvybiškai svarbias problemas.

17.2. Tyrimai, sutelkę didžiausią mokslinį potencialą; remtinis aukščiausio lygio mokslininkų mokykla, tyrimų centrai, kuriuose pasiekta geriausių rezultatų ir vyksta skirtingų tyrėjų kartų bendradarbiavimas, į mokslinę veiklą įtraukiami studentai ir doktorantai.

17.3. Tyrimai, išsiskiriantys inovatyviomis idėjomis, metodologiniu naujumu ir pagrįstumu, orientavimusi į aktualias tarptautines akademines diskusijas; remtinis Lietuvos ir užsienio mokslininkų bendradarbiavimas artimos tematikos ir metodologijos pagrindu arba organizaciniu aspektu, dalyvavimas mokslininkų tinkluose ir bendruose projektuose, mokslo forumuose ir narystė organizacijose, integruojančiuose Lietuvos humanitarinius ir socialinius mokslus į tarptautinį šių sričių akademinį diskursą.

17.4. Tyrimai, skatinantys lituanistikos duomenų kūrimą, jų šiuolaikinį apdorojimą ir integravimą, ypač lituanistinio paveldo bendros informacinės infrastruktūros kūrimą.

17.5. Tyrimai, kurių rezultatai matomi visuomenei, o jų sklaida ir skverbtis skatina visuomenės sąmoningumą ir dialogą, daro poveikį jos raidai; remiama lituanistikos mokslinių tyrimų rezultatų ir atradimų sklaida Lietuvos visuomenėje.

18. Prioritetiškai plėtotinos lituanistikos mokslinių tyrimų temos pateiktos priede.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

19. Lituanistikos moksliniai tyrimai yra sudedamoji šalies mokslo ir studijų sistemos dalis, labai priklausoma nuo bendro akademinio konteksto ir Lietuvos mokslingumo lygmens. Sėkminga lituanistikos plėtra neatsiejama nuo bendrųjų mokslininkų rengimo būdų atnaujinimo, organizacinio institucijų potencialo sustiprinimo, nacionalinių darnios raidos kryptių numatymo, t. y. nuo lituanistikos plėtros ir darnaus mokslo ir visuomenės raidos sistemos, sėkmingai lituanistikos plėtrai būtinos glaudžios sąsajos su bendra darnaus mokslo ir visuomenės raidos sistema.

PRIORITETINĖS LITUANISTIKOS MOKSLINIŲ TYRIMŲ TEMOS

1. Baltistiniai kalbų, kultūrų ir mitologijų tyrimai.
  2. Bendruomeniškumo ir socialinės sąveikos istoriniai ir sinchroniniai tyrimai.
  3. Dabartinės lietuvių kalbos ir kalbinės sąmonės transformacijos.
  4. Elektroninių medijų iššūkiai lietuvių kalbai ir Lietuvos kultūrai.
  5. Etniškumų kaita ir raiška šiuolaikinėje Lietuvoje.
  6. Globalizacijos ir Europos integracijos poveikis Lietuvai.
  7. Humanitarinių ir socialinių mokslų metodologijos.
  8. Lietuvių sąmoningumo istorija.
  9. Kultūrinės atminties ir tapatumų sąveikos tyrimai.
  10. Krikščionybės įtaka Lietuvos visuomenei ir kultūrai.
  11. Lietuvos filosofinės, politinės ir teisinės minties raida.
  12. Lietuvos menų sociokultūriniai tyrimai.
  13. Lietuvos raštijos tekstologiniai tyrimai ir edicija.
  14. Naujausių laikų Lietuvos politinės ir teisinės sistemos transformacijos.
  15. Lituanistikos paveldo svetur sisteminės paieškos ir tyrimai.
  16. Migracija ir diaspora.
  17. Modernizacijos procesai Lietuvos visuomenėje nuo Apšvietos iki šių laikų.
  18. Paradigminės medijų transformacijos: raštas, spauda, elektroninė terpė.
  19. Sociokultūriniai pokyčiai Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje.
  20. Urbanizacija ir urbanizuota visuomenė Lietuvoje.
  21. Vizualiosios kultūros plėtra.
-